

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมในความหมายที่เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าการดำเนินวิถีชีวิตของมนุษย์นั้น เกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์เป็นระยะเวลาอันยาวนาน โดยอาศัย ศักยภาพที่มีอยู่ปรับตัว และแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตจนเหมาะสมกับบริบททางสังคมและสภาพแวดล้อมของตนจนถือว่าเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ก่อให้เกิดความเจริญ และเป็นพื้นฐานในการปรับปรนมาใช้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่พึ่งพาอาศัยปัจจัยจากภายนอกมาเป็นตัวกำหนดและมีอิทธิพลมากนัก แต่ช่วงกาลเวลาที่ผ่านไปในช่วง 2 - 3 ทศวรรษปัจจัยภายนอกเข้ามามีอิทธิพลอย่างมาก ต่อการดำเนินชีวิตของคนเราเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นพื้นฐานความคิดสำหรับการพัฒนาและการปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพของตนมาตั้งแต่อดีตถูกละเลย ขาดการยอมรับและถูกทำลายลงจนทำให้ชาวบ้านขาดความมั่นใจในตนเอง ขาดความภาคภูมิใจ ในการพึ่งตนเอง ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกมาเป็นตัวกำหนด ซึ่งเป็นการสูญเสียจิตวิญญาณ บนพื้นฐานของบรรพบุรุษที่สั่งสมและใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตมาโดยตลอด และก้าวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมวัตถุนิยมอย่างสับสนและหลุดจากพื้นฐานความคิดและศักยภาพเดิมของตนจนถึงขั้นวิกฤติ ตามเหตุปัจจัยที่หนุนเนื่องเข้ามา

ปัจจุบันกระแสของความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมากไม่ว่าทางด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่ที่รอดมาได้และอยู่ได้ถึงทุกวันนี้มีการเดินหน้าถอยหลังมีทั้งสำเร็จและล้มเหลว มีปัญหาเก่า ปัญหาใหม่เกิดขึ้น วนเวียนอยู่ในวิถีชีวิตของคนเรา และแก้ไขปัญหาลำนี้ได้นั้นเพราะขึ้นอยู่กับ “ปัญหา” ของชาวบ้านเอง ความรู้จากชาวบ้าน

ผู้มีปัญญาและศักยภาพหลายท่านในชนบท เราพบว่าอะไรจะผันแปรเพียงไร ชาวบ้านจะตัดสินใจ ปัญหา และควบคุมชะตาชีวิตของเขาเองได้ส่วนหนึ่ง โดยมีได้ต่อต้านหรือหันหลังให้กับ กระแสภายนอกที่เข้ามาเมื่ออิทธิพลครอบงำไม่ว่าทางด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาสมัยใหม่ ชาวบ้านรู้และเข้าใจถึงปัญหาความต้องการของเขาเองสามารถจัดการกับชีวิตของเขาเองได้ (เอกวิทย์ ฌ ถกลาง 2533, หน้า 1)

เมื่อนุชนิยมสติปัญญาก็ช่วยให้มนุษย์เริ่มรู้จักรวมตัวเป็นกลุ่มสังคม ชุมชน โดยมี วัตถุประสงค์ร่วมกันอาจจะเป็นการรวมตัวกันตามพื้นที่หรือไม่ใช่พื้นที่ก็ได้ เกิดความเป็น ชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการจัดการและ เรียนรู้ร่วมกันที่เรียกว่า กระบวนการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาทุกชนิดและพัฒนาทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็น แก้ไขความยากจน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ แก้ไขและป้องกันปัญหา สังคม เช่น อาชญากรรม ยาเสพติด โสเภณี โรคเอดส์ อนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้ชีวิตอยู่รอด มีคุณภาพ มีคุณค่าและมีความสุขตามสมควร เกิดความรู้และภูมิปัญญา สะสม ถ่ายทอดกันมา มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ซึ่งประกอบด้วยความรู้และระบบความรู้ การสั่งสมและการกระจายความรู้ การถ่ายทอดความรู้ การสร้างสรรค์และการปรับปรุง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536, หน้า 3)

ในการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านนั้น มีการใช้โดยผ่านการตั้งกฎเกณฑ์ที่ตายตัวบ้าง เช่น กฎเกณฑ์เหมืองฝายที่เขียนไว้ในใบลาน ที่ไม่ได้เขียนก็จะเป็นรูปของประเพณีที่ปฏิบัติสืบ มาไม่มีใครหลีกเลี่ยง ซึ่งในชนเผ่าก็ใช้ผ่านทางพิธีกรรม ความเชื่อ เช่น การไหว้ผีฝาย ผีขุนน้ำ ซึ่งเห็นว่าสรรพสิ่งที่มีอยู่รอบตัวเรามีหน้าที่ของมันเองเป็นอิสระจากตัวเรา เราต้องให้ความเคารพ ภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดจากการทดลอง ประเททดลองดูหรือหรือลองผิดลองถูก และได้ ปรับใช้ในเงื่อนไขเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น มีการเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง และไม่จำเป็นที่จะจำกัดตัวอยู่กับความรู้ดั้งเดิมโดยไม่รับเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ การทำไร่ เลื่อนลอย ของชาวบ้านซึ่งรัฐมองว่าเป็นความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ที่จริงแล้วเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่จะรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินในเขตภูเขา ซึ่งมีหน้าดินตื้นและมีความลาดชันสูง เพื่อให้ มีการใช้ที่ดินอนุรักษ์ให้ทรัพยากรยั่งยืน ในเขตที่มีประชากรมีความกดดันต่ำ การเคลื่อนย้าย พื้นที่เพาะปลูกอาจจะว่างเว้นไปถึง 5-10 ปี แต่ภูมิปัญญาอันนี้อาจปรับเปลี่ยนเพราะถูกเงื่อนไข ทางสังคม คือ การเพิ่มประชากรบนภูเขาอย่างรวดเร็ว เป็นที่ยอมรับกันว่าชาวเขาและชาวบ้าน

ในภาคเหนือมักจะรักษาน้ำหรือปาน้ำจ๋า (ป่าที่อยู่เหนือน้ำซับ) ของตน เพราะชาวบ้านเห็นผลตอบแทนของการอนุรักษ์ได้ชัดเจนแต่คนที่อยู่ริมบึงริมแม่น้ำจะไม่เห็นความจำเป็นในการอนุรักษ์ป่า การรู้จักรักษาผลประโยชน์ของตนเป็นลักษณะของมนุษย์โดยแท้ ชาวบ้านไม่ได้อนุรักษ์เพื่อคนอื่นหรือเพื่อโลกดังเช่นประเทศที่พัฒนาแล้ว (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2536, หน้า 34)

ในช่วงที่ประเทศไทยเริ่มคบค้าสมาคมกับโลกตะวันตก และมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ได้รับอิทธิพลอันใหญ่ของตะวันตกเช่น แสตนยานุภาพ เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีและแบ่งการครองชีพแบบสังคมอุตสาหกรรม ทำให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาจราจร ปัญหาอาชญากรรม อุบัติเหตุร้ายแรง ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาแพศยาณิश्य เป็นต้น

คนส่วนใหญ่จึงเห็นว่าชีวิตทุกวันนี้มีทุกข์มากกว่าสุขเสียแล้ว จึงเกิดการเคลื่อนไหวคืนวันที่จะแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมเฉพาะของสังคมไทยมากขึ้น เป็นปฏิกิริยาตอบโต้ในสภาวะดังกล่าวนี้เอง ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชนบท ฯลฯ จึงได้มีการหยิบยกขึ้นมาปิดฝุ่นแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ทางเศรษฐกิจสังคมและทางจริยธรรมให้กลับมาสู่สภาวะสมดุลอยู่เย็นเป็นสุขกว่านี้ได้หรือไม่เพราะอะไร ก็เพราะเรามองเห็นประจักษ์ทุกที่ว่า วิถีชีวิตที่พอดี ๆ ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง สอดคล้องกับธรรมชาติคล้ายคลึงกับบรรพบุรุษมีมานั้น ยังมีความจำเป็นในบริบทปัจจุบัน แต่คงเป็นไปได้และไม่สมควรที่จะกลับไปหาอดีตโดย สิ้นเชิง เพราะหลายสิ่งหลายอย่างไม่สามารถที่จะนำมาใช้อีกได้แต่ก็คงมีอีกหลายอย่างที่ยังคงคุณค่าเดิมที่ยังสามารถนำมาใช้ใหม่ได้ ขึ้นอยู่กับความเข้าใจและความสามารถของเราในการแสวงหาเลือกเฟ้นมาใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ต่อไป เพื่อให้เราทุกคนช่วยกันพิจารณาว่าสิ่งที่เรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้านจะมีความหมาย มีคุณค่าต่อการนำมาใช้แก้ปัญหาหรือปรับเปลี่ยนความคิดวิถีชีวิตในปัจจุบันและในอนาคตได้บ้างหรือไม่ (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2538, หน้า 42)

ข้อนำสังเกตในชั้นนี้ก็คือ ความพยายามเสาะแสวงคิดค้นในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นนับเป็นปรากฏการณ์ทางปัญญาความคิดทั้งในหมู่บ้านผู้นำชุมชนท้องถิ่นเอง และองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งขยายตัวกว้างขวางขึ้นตามลำดับในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาโดยมี

จุดมุ่งหมายร่วมกัน กล่าวคือ การพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเอง ความเคลื่อนไหวทางความคิดและ กิจกรรมอาจดูกระจัดกระจายแต่ ปรากฏรูปร่างให้เห็นแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนพอสำหรับ ประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจัดการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง นอกเหนือ จากระบบความรู้สมัยใหม่ที่เรารู้จักกันดีแล้ว เราถูกฝึกอบรมให้รับรู้เคยชินกันมา

จากการรายงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นชี้ให้เห็นผลอันเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของความคิดกับ โลกแวดล้อม อันหลากหลายและเป็นการผสมผสานกันระหว่างภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากร และ ธรรมชาติแวดล้อม ศาสนา และกระบวนการทางสังคม ทั้งหมดประกอบเป็นองค์ความรู้ อันเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ จากประสบการณ์ ซึ่งส่งผ่านถ่ายทอดสืบต่อกันมา และเกี่ยวข้อง อยู่อย่างรอบด้านของวิถีการดำรงชีวิต นับตั้งแต่การประกอบอาชีพการผลิต การบริโภค ศิลป วัฒนธรรม การปลูกสร้างบ้านเรือน การสาธารณสุขและการรักษาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการ ป้องกันตนเอง ก็มีทั้งส่วนประสบการณ์ความรู้ความสามารถที่สืบทอดกันมา พร้อมทั้งยังมีการพัฒนาขึ้นตามสภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไป

ในอีกส่วนหนึ่งเป็นความขุ่นหัยด์ เพื่อการพึ่งตนเองต่อแรงและกระแสความกดดัน และขยายตัวทางเศรษฐกิจการเมืองจากโลกภายนอก ความสำนึกรับรู้ในคุณค่าทางการศึกษา ของภูมิปัญญาท้องถิ่น นับเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่กระบวนการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้สัมพันธ์สอดคล้องต่อวิถีชีวิตของ ชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งย่อมมีการแตกต่างหลากหลายกันออกไป เป็นผลอันเกิดแต่ระบบ ความคิดและความรอบรู้โดยรวมของชุมชน ชาวบ้าน จุดสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ ตรงนี้ไม่ได้อยู่ที่ว่าอะไรเป็นอะไร หรือว่าจะทำอะไรหากแต่เป็นเรื่องของอะไรเป็นต้นเหตุ อะไรเป็นผล ซึ่งต่างประกอบเป็นกระบวนการทางปัญญาความคิดเพื่อแสวงหาองค์ความรู้หรือ อื่นๆหนึ่ง เป็นการอธิบายสภาพความเป็นจริงของธรรมชาติชีวิตและสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง ธรรมชาติ จิตใจ และพฤติกรรม สังคม องค์กรและวัฒนธรรมชุมชน เศรษฐกิจและเทคโนโลยี การผลิตและในที่สุดการพึ่งตนเองเป็นประการสำคัญ องค์ความรู้ที่ว่านี้ไม่ใช่เรื่องที่เลื่อนลอย อยู่ในจินตนาการการคิดฝัน หากแต่ยังปรากฏให้เห็นเป็นตัวตน เป็นแหล่งทรัพยากรภูมิปัญญา ทั้งในระบบสถาบันอย่างเช่น วัด ครอบครัว และในระดับบุคคลเช่น พระ นักปราชญ์ ชาวบ้าน ครูชุมชน ผู้นำชุมชนและนักเทคนิควิทยาพื้นบ้านอย่างเช่น หมอสมุนไพรพื้นบ้าน นักเกษตรผสมผสาน เป็นต้น ทั้งหมดทั้งปวงเหล่านี้ล้วนประกอบเป็นทรัพยากรทางการศึกษา

ทั้งนี้เพื่อว่าระบบ โรงเรียนจะได้ตอบสนองปัญหา ความต้องการทางการศึกษาของชุมชนในท้องถิ่น ไม่แต่เพียงระดับ รู้จักทำในสิ่งที่สืบทอดกันมาแต่อดีตเท่านั้น หากแต่ได้เรียนรู้ถึงความ เป็นเหตุเป็นผลในสิ่งที่ทำตามหลักปรัชญาทางการศึกษามุ่งให้รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักแก้ไขปัญหา ด้วย ในกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (เสนห์ จามริก, 2537, หน้า 32)

สิ่งที่เรียกว่าเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านนั้น ส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมที่ชุมชน ต่าง ๆ ประกอบขึ้นด้วย การประกอบพิธีกรรมของชนเผ่ากระเหรี่ยงที่ผู้วิจัยมองเห็นเป็นปฏิบัติ การเชิงสร้างสรรค์ที่แสดงลักษณะเฉพาะของภูมิปัญญาของชุมชน พิธีกรรมไม่ใช่เรื่องงมงาย ในสถานการณ์ที่ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในภาวะสมดุลย์ การประกอบพิธีกรรมจะ เป็นไปเพื่อต่อยอดคุณค่าการณ เป็นหลักการทางวัฒนธรรมที่ให้ความหมายแก่ชีวิตสังคม เป็น ศูนย์รวมจิตใจและลดความตึงเครียด หากสังคมเข้าสู่ระยะเปลี่ยนผ่านที่เต็มไปด้วยความ สับสนและแปลกแยก การประกอบพิธีกรรมจะสะท้อนถึงความ สับสนของการปรับตัว เพื่อเข้าสู่วิถีการผลิตใหม่ (Taussing อ้างใน ทวิช จตุรพฤกษ์, 2538, หน้า 9) หากชุมชนเกิด ความเหลื่อมล้ำอย่างชัดเจนและอยู่ในสถานะสูญเสียบอำนาจในการจัดทรัพยากร พิธีกรรมจะเป็น ไปเพื่อตอบโต้อำนาจครอบงำและสะท้อนความรู้สึกด้านลึกที่แสดงถึงความกังวลต่อสภาพ แวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Pessare อ้างใน ทวิช จตุรพฤกษ์, 2538, หน้า 9) ซึ่งเป็น การปฏิบัติการณ์ในกลุ่มที่รัฐไม่อาจห้ามปรามได้ แสดงว่าเมื่อบริบทและเงื่อนไขเปลี่ยน ไปหรือเกิดปัญหาใหม่ๆ ขึ้นมา อำนาจของพิธีกรรมจะมีการปรับเปลี่ยนตามไปด้วยเพื่อให้รู้เท่าทัน และแก้ไขปัญหาเกิดขึ้นได้

การพัฒนาชุมชนในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่ควรได้รับการ สนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนนำมาใช้แก้ปัญหาและการพึ่งตนเอง ชุมชนชาวกระเหรี่ยงส่วนใหญ่ ยังคงภูมิปัญญาของตนอยู่ในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านระบบการผลิตหรือกระบวนการทำมาหากิน ระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน ประกอบด้วยครอบครัว เครือญาติ ชุมชนระหว่างชุมชน และ ระบบความเชื่อประกอบด้วย ศาสนา คุณค่าและพิธีกรรม ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยสนใจอยากจะ ทราบว่ารูปแบบ วิธีการ และเนื้อหาสาระของภูมิปัญญา ในพิธีกรรมของชาวกระเหรี่ยงเป็น อย่างไร และมีปัจจัยเงื่อนไขอะไรบ้าง ที่ส่งผลต่อการคงอยู่และเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาใน

พิธีกรรมของชุมชนชาวกะเหรี่ยง เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปโดยการปรับตัวแบบค่อยเป็นค่อยไปเพื่อให้เห็นภาพลักษณ์ของชาวปกากะญอ ที่ก่อให้เกิดภูมิปัญญาในพิธีกรรมอันเป็นรากเหง้าแห่งการดำรงอยู่ของชีวิต ในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาหมู่บ้านขุนแม่รวม เป็นกรณีศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบ วิธีการและเนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญาในพิธีกรรมของชุมชนกะเหรี่ยง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงภูมิปัญญาในพิธีกรรมของชุมชนกะเหรี่ยง

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาที่อยู่ในพิธีกรรมต่างๆ ปัจจัยและเงื่อนไขต่อการคงอยู่และการสูญหายของภูมิปัญญาและพิธีกรรม
2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการส่งเสริม ถ่ายทอด การเรียนรู้พิธีกรรมที่เป็นกระบวนการเพื่อการพัฒนา
3. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบ หมายถึง การศึกษาภูมิปัญญาที่สะท้อนจากเบื้องหลังของพิธีกรรมซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อไปถึงเนื้อหาสาระที่แท้จริงของภูมิปัญญาที่มีความหมายและบทบาทต่อสังคมอย่างไรบ้าง

เนื้อหา หมายถึง เนื้อหาทางภูมิปัญญาที่เป็นวิธีการและได้เลือกสรรมาใช้ในชุมชนในมิติของความเชื่อ การทำมาหากินและความสัมพันธ์กันทั้งครอบครัว เครือญาติ ชุมชนระหว่างชุมชน

สาระ หมายถึง ข้อสรุปผลของภูมิปัญญาที่ชาวบ้านนำมาใช้ในการดำรงอยู่ของชุมชนเป็นสุขสมบูรณ์ตลอดมา

ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ความเฉลียวฉลาด ความสามารถของชาวบ้านที่สั่งสมสืบทอดต่อกันมาอันเป็นศักยภาพหรือความสามารถที่ใช้แก้ปัญหาการจัดการ ปรับตัวเรียนรู้ หรือมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่หรือแก่นของชุมชนที่จรร โลงอยู่รอดจนถึงปัจจุบัน

พิธีกรรม หมายถึง การกระทำที่บุคคลในชุมชนปฏิบัติและเกี่ยวข้องกับวิถีการผลิตและการกระทำร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ในชุมชน การกระทำที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความขลัง ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชนนั้นตลอดถึงการปรับตัวภายใต้ความหลากหลายของระบบเศรษฐกิจ

ปัจจัย หมายถึง เหตุหรือหนทางที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางภูมิปัญญาที่คงอยู่และหายไปของพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชนในขณะที่สังคมเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เงื่อนไข หมายถึง ข้อกำหนดซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทางภูมิปัญญาในพิธีกรรมของชุมชนที่เกิดจากการพัฒนาในมิติทางวัฒนธรรมสมัยใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้เลือกหมู่บ้านขุนแม่รวม หมู่ที่ 1 ตำบลแจ่มหลวง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ศึกษา

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 ข้อมูลของชุมชนทางด้านกายภาพ

- ที่ตั้งอาณาเขต
- ลักษณะภูมิประเทศ
- การคมนาคม
- สิ่งสาธารณะในชุมชน
- ลักษณะทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้
- ประชากรและโครงสร้างของประชากร

2.2 ประวัติชุมชน

- ความเป็นมาและการก่อตั้งชุมชน
- เหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลง
- การพัฒนาชุมชน

2.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

- ชุมชนครอบครัว
- อาชีพ
- รายได้
- การถือครองที่ดิน
- การผลิต / การบริโภค

2.4 การดำเนินชีวิต

- ลักษณะการทำงานของชุมชน
- การร่วมมือของชุมชน
- การอบรมสั่งสอนของชุมชน

2.5 การประกอบพิธีกรรมของชนเผ่า

การประกอบพิธีกรรมของชนเผ่าเกิดขึ้นมามากหลายหลายระดับและแสดงอำนาจในการสื่อความหมายที่แตกต่าง ในการศึกษาแยกพิธีกรรมออกเป็น 3 ระดับ

2.5.1 พิธีกรรมตามวงจรชีวิต เช่น การเกิด การแต่งงาน การตาย

2.5.2 พิธีกรรมหลักในรอบหนึ่งปีการผลิต เช่น เป็นพิธีกรรมที่กำหนดเวลาแน่นอนในแต่ละปี เช่น พิธีกรรม ช่วงวัน ขึ้นปีใหม่ (นี้ ขอ โค)

2.5.3 พิธีกรรมตามโอกาส พิธีกรรมบ๊ะ พิธีกรรมการรักษาพยาบาล (แห่ จู๋ มื้อ) สะเดาะเคราะห์หรือต่ออายุ เป็นต้น

2.6 สารที่สะท้อนในรูปของพิธีกรรม

2.7 บังคับและเงื่อนไขภายใน ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิปัญญาและทำให้
พิธีกรรมหลายอย่างเปลี่ยนไป

2.8 บังคับและเงื่อนไขภายนอก ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิปัญญาและทำให้
พิธีกรรมหลายอย่างเปลี่ยนไป